

การศึกษาสัญลักษณ์สุกรในตรีวิษของพุทธศาสนาแบบทิเบตผ่าน
การตีความในทรรศนะของพุทธศาสนาเถรวาท
A Study of the Pig Symbol in Tibetan Buddhism's Triviṣa
through an Interpretation on Theravāda Buddhist Perspective

ภาคภูมิ ภัทรกิจวรกุล

Pakpoom Puttarakitvorakul

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

Kasetsart University, Bangkhen Campus

Corresponding Author, Email: pakpoom.puttg@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาสัญลักษณ์สุกรในตรีวิษของพุทธศาสนาแบบทิเบต 2) เพื่อศึกษาสัญลักษณ์สุกรที่ปรากฏในพระไตรปิฎกของพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อตีความสัญลักษณ์สุกรในตรีวิษของพุทธศาสนาแบบทิเบตผ่านทรรศนะของพุทธศาสนาเถรวาท การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) สัญลักษณ์สุกรในตรีวิษของพุทธศาสนาแบบทิเบตหมายถึงอวิชาเป็นจุดเริ่มต้นแห่งวงโซ่มูลกิลเลสที่เหลือนคือ รากะ และ โทสะ ที่สื่อผ่านสัญลักษณ์นกพิราบ และ งู

2) สัญลักษณ์สุกรในพระไตรปิฎกของพุทธศาสนาเถรวาทถูกใช้เปรียบเทียบกรณีผู้ที่บริโภคมากจนทำให้เกิดความง่วงเหงาอันส่งผลกระทบต่อปัญญา

3) เมื่อตีความผ่านหลักเทสนาหาระในคัมภีร์เนตติปกรณ์ผสมผสานกับแนวคิดทิเบตแล้วได้ความหมายใหม่ว่า การเป็นผู้ไม่พิจารณาธรรมที่ปรากฏในชีวิต การเจริญปัญญา่อมทำได้ยาก เป็นเหตุแห่งการดำรงอยู่ในวัฏสงสาร

คำสำคัญ: สัญลักษณ์, สุกร, ตรีวิษ, พุทธศาสนาแบบทิเบต, พุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the pig symbol in Tibetan Buddhism's Triviṣa, 2) to study the pig symbol in Theravāda Buddhist Tripiṭaka and 3) to interpret the pig symbol in Tibetan Buddhism's Triviṣa through a Theravāda Buddhist perspective. It was qualitative research with an analytical descriptive method.

The research indicated that 1) the pig symbol in Tibetan Buddhism's Triviṣa symbolizes Avijjā which is the root of Rāga and Dveṣa.

2) the pig in Theravāda Buddhism Tripiṭaka is figurative of the one who exceeds consumes and becomes a slumberous person, which affects wisdom capability.

3) After being interpreted with Desanā-Hāra in Nettipakaraṇa and analyzed with Tibetan concept, the pig symbol means wisdom is arduous to develop for less scrutiny being as a result that being exists in Saṃsāra.

Keywords: Symbol, Pig, Triviṣa, Tibetan Buddhism, Theravāda Buddhism

บทนำ

ในการศึกษาพุทธศาสนาประเด็นหนึ่งที่จะปฏิเสธไม่ได้เลยว่าเป็นหัวใจหลักและมีความสำคัญคือเรื่อง กิเลส อันเป็นสาเหตุแห่งทุกข์และการดับกิเลสอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพุทธศาสนาดังพระสูตรที่ว่า “ทุกขนิโรธอริยสัจ เป็นอย่างไร คือ ความดับกิเลสไม่เหลือด้วยวิราคะ” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 10 ข้อ 401: 332) ประเด็นดังกล่าวปรากฏอยู่ในทุกนิกายของพุทธศาสนาโดยแต่นิกายก็ได้บรรยายอธิบายตีความประเด็นดังกล่าวออกไปอย่างกว้างขวาง แต่อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวถึงเรื่องการใช้สัญลักษณ์พุทธศาสนาแบบทิเบตนั้นมีชื่อเสียงอย่างยิ่งในเรื่องการแฝงรหัสในพุทธศิลป์ซึ่งหนึ่งในภาพที่มีชื่อเสียงและแฝงคำสอนที่เป็นหัวใจสำคัญของพุทธศาสนาผ่านการสอดแทรกสัญลักษณ์ ได้แก่ ภาพภวจักร (Bhāvacakka) หรือในภาษาทิเบตเรียกว่า srid pa'i 'khor lo ซึ่งสัญลักษณ์อันเป็นตัวแทนของกิเลสก็ปรากฏอยู่ในภาพนี้ด้วยเช่นกัน

ภาพภวจักรหรือที่คนไทยนิยมเรียกว่าภาพปฏิจลสมุปบาทเป็นภาพที่มีไว้เพื่อระลึกถึงแนวคิดของพุทธศาสนาและในบางตำนานของทิเบตชี้ให้เห็นว่าเป็นจุดกำเนิดของภาพทั้งกาที่สืบทอดมาในทิเบต (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2558: 75) สัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของกิเลสในภาพดังกล่าวอยู่บริเวณจุดศูนย์กลางของภาพประกอบไปด้วย สุกรง และนกพิราบ อันเป็นตัวแทนของ อวิชชา โทสะ และราคะ (Geshe Yeshe Thabkhe, 2020: 92) ชาวทิเบตเรียกรวมกันว่าตรีวิษหรือพิชสามประการ แม้มูลกิเลสทั้งสามจะมีความสำคัญแต่อวิชชาคือความไม่รู้ นับว่าเป็นปัจจัยหลักและบ่อเกิดแห่งทุกข์ดังที่ในพระสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลายจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี ฯลฯ ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ มีได้ด้วยประการฉะนี้” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 16 ข้อ 27: 52) สุกรจึงเป็นสัญลักษณ์ที่มีบทบาทและสำคัญอย่างยิ่งด้วยความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์สุกรดังที่กล่าวไปในข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการอธิบายความหมายในภาพรวมเชิงเปรียบเทียบเท่านั้น จึงนำมาสู่สมมติฐานที่ว่าหากนำสัญลักษณ์ดังกล่าวมาสืบค้นในพระไตรปิฎกของพุทธศาสนาเถรวาทและวิเคราะห์ผ่านกระบวนการตีความที่การวิจัยครั้งนี้จะใช้หลักเทศนาหาระในคัมภีร์เนตติปกรณ์จะสามารถอธิบายความหมายของสัญลักษณ์ที่มีความสำคัญนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสัญลักษณ์สุกรในตรีวิษของพุทธศาสนาแบบทิเบต
- 2) เพื่อศึกษาสัญลักษณ์สุกรที่ปรากฏในพระไตรปิฎกของพุทธศาสนาเถรวาท
- 3) เพื่อตีความสัญลักษณ์สุกรในตรีวิษของพุทธศาสนาแบบทิเบตผ่านทรรชนะของพุทธศาสนาเถรวาท

ระเบียบวิธีวิจัย

1) รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสัญลักษณ์สุกรในตรีวิษของพุทธศาสนาแบบทิเบตผ่านการตีความ

ในทรรชนะของพุทธศาสนาเถรวาท” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ (analysis) ตีความ (Interpretation) โดยนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์(Descriptive)

2) การรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผ่านกระบวนการตีความโดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารดังนี้

(1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมไปถึงพระสูตรและอรรถกถาที่เกี่ยวข้อง

(2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ สารานุกรม เอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย

3) ขั้นตอนการศึกษาวิเคราะห์และตีความข้อมูล

(1) รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจัดสรร แบ่งแยกจัดหมวดหมู่ของข้อมูล

(2) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ศึกษาสัญลักษณ์สุกฺรในตรีวิษของพุทธศาสนาแบบทิเบตและศึกษาสัญลักษณ์สุกฺรที่ปรากฏในพระไตรปิฎกของพุทธศาสนาเถรวาท

(3) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาตีความผ่านกรอบทฤษฎีการตีความซึ่งงานวิจัยฉบับนี้จะใช้หลักเทศนาหาระในคัมภีร์เนตติปกรณ์และนำผลการตีความมาวิเคราะห์เพื่อเตรียมนำเสนอความหมายใหม่

(4) สรุปผลและนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องการศึกษาสัญลักษณ์สุกฺรในตรีวิษของพุทธศาสนาแบบทิเบตผ่านการตีความในทรรณะของพุทธศาสนาเถรวาทมีผลการศึกษาที่ต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1) สัญลักษณ์สุกฺรในตรีวิษของพุทธศาสนาแบบทิเบต คำว่าตรีวิษ (triviṣa) ตามพจนานุกรมพุทธ-ศาสนาให้ความหมายไว้ว่า พืชสามประการ ในภาษาทิเบตเรียก dug gsum คือมุลกิเลสทั้งสามอันประกอบไปด้วย ราคะ โทสะ และโมหะ ซึ่งคำว่าโมหะเป็นคำไวพจน์ของ อวิชชา (Buswell Jr. & Lopez Jr., 2014: 546, 926) จากการศึกษาของ Geshe Sopa พบว่าการใช้สัญลักษณ์สุกฺรปรากฏในพระสูตร Bhikṣuṇī-vibhāṅga ฝายทิเบตมีการกล่าวถึงพระพุทธรูปเจ้าว่าทรงมีพระดำรัสให้วาดภาพที่โถงทางเข้าเพื่อเป็นตัวแทนของสองอัครสาวกคือพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ โดยทรงให้วาด ความยึดติด ความโกรธ และความไม่รู้ไว้บริเวณจุดศูนย์กลางภาพซึ่งในส่วนนี้อธิบายความโดย Guṇaprabha ในงาน Vinaya-sūtra

ว่าสัตว์ตัวแทนทั้งสามคือ นกพิราบ ู และสุกรผู้ซึ่งมีอำนาจเหนือสัตว์ที่เหลือ (Geshe Sopa, 1984: 126-127, 130) แต่อย่างไรก็ตามจากการสืบค้นของผู้วิจัยในชั้นพระสูตรไม่มีการกล่าวถึงเหตุผลอย่างเจาะจงว่าเพราะเหตุใดจึงต้องเป็นสัตว์ทั้งสามชนิดนี้

มูลกิลีสทั้งสามต่างมีความสำคัญแต่่วิชชาที่มีสุกรเป็นสัญลักษณ์อันเป็นสัตว์ที่มีอำนาจเหนือสัตว์ทั้งสอง เมื่อพิจารณามุมมองด้านการตีความภาพพวงจักรในพระสูตรของทิเบตแม้สัตว์ทั้งสามจะต่างกีดซึ่งกันและกันเป็นวงกลมเป็นนัยของการส่งเสริมซึ่งกันและกันแต่ผู้เป็นจุดเริ่มต้นของวงจรดังกล่าวคือสุกร (Dalai Lama, 2015: 4, 47) เหตุผลที่ใช้สัญลักษณ์สุกรอาจมาจากแนวคิดที่ว่าสุกรเป็นสัตว์ที่ตะกละและกลืนกินทุกอย่างที่ขวางหน้า (Chevalier & Gheerbrant, 1996: 753) และใช้สีดำบนตัวสุกรในภาพเพื่อสื่อถึงความมืดมิดของอวิชชา (Beer, 2013: 75) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีความสืบเนื่องมาจากพระสูตรมหายาน Ārya-sālistamba-nāma-mahāyāna-sūtra ที่กล่าวถึงความมืดที่ยิ่งใหญ่เป็นสาเหตุแห่งความไม่รู้ (Geshe Yeshe Thabkhe, 2020: 92) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการอธิบายตามพระสูตรของทิเบตจะการอธิบายโดยให้น้ำหนักในความหมายของอวิชชาเป็นแกนหลักในการอธิบายมากกว่าจะใช้ความหมายของตัวสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์คือสุกร

2) สัญลักษณ์สุกรที่ปรากฏในพระไตรปิฎกของพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยพบว่ามีการกล่าวถึงสุกรในสองรูปแบบคือ ความหมายตามตัวอักษรและความหมายเชิงอุปมา โดยความหมายตามตัวอักษร สุกร เป็นสัตว์เลี้ยงที่จัดว่าเป็นวัตถุภาวะประการหนึ่งที่ชวนให้หลงใหลและยึดถือ (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 29 ข้อ 1: 1 และ ข้อ 93: 289) ประโยชน์ของสุกรในพระไตรปิฎกมี 2 ประการคือใช้ในยัญพิธีพราหมณ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 21 ข้อ 39: 64-65 และพระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 10 ข้อ 438: 368) เนื้อสุกรสามารถรับประทานเป็นอาหารได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 22 ข้อ 44: 70) แต่อย่างไรก็ตามแม้สุกรจะเป็นสิ่งที่น่าพอใจแก่มนุษย์ แต่ก็มีธรรมชาติที่สกปรกและเป็นสัตว์ที่กินคูหรือของไม่สะอาดเป็นอาหาร (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 14 ข้อ 251: 269 และพระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 10 ข้อ 432: 364)

ความหมายเชิงอุปมาสุกรถูกเปรียบกับผู้ที่มึปัญญาเฉื่อยชาดังที่พระพุทธเจ้าตรัสกับพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า “เมื่อใด บุคคลผู้ถูกความง่วงเหงาครอบงำ บริโภคมาก ชอบแต่นอนกลิ้งเกลือกไปมา เมื่อนั้น เขาย่อมมีปัญญาเฉื่อยชา ชอบเข้าห้องเป็นอาจิมเหมือนสุกรอ้วนที่เขาขุนด้วยเศษอาหารฉะนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 25 ข้อ 325: 134) และกล่าวในลักษณะเดียวกันโดยพระเถระคือ ทาสกเถระคาถา ภาษิตของพระทาสกเถระ (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 26 ข้อ 17: 309) และ เพลัญฐกานีเถระคาถา ภาษิตของ

พระเพ็ญภูฏกานิเถระ (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 26 ข้อ 101: 340) นอกจากนี้ยังปรากฏ การอุปมาสุกรเปรียบเทียบกับ การไม่คำนึงถึงสุกธรรม ดังที่ปรากฏในพระสูตรว่า “ถ้าสุกธรรม 2 ประการนี้ไม่คุ้มครองโลก ในมนุษย์โลกนี้ก็จะไม่ปรากฏให้รู้ว่าหญิงนี้เป็น มารดา หญิงนี้เป็นน้ำ... มนุษย์โลกก็จะประพุดตีสื่อสนกันไปหมด เหมือนอย่างพวกแพะ แกะ ไก่ สุกร” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 25 ข้อ 42: 390) ซึ่งพระสูตรดังกล่าวไม่ได้เจาะจง เพียงสุกรแต่เป็นการอุปมาาร่วมในฐานะหนึ่งในสัตว์เดรัจฉาน

ดังนั้นจากการสืบค้นในพระไตรปิฎกของพุทธศาสนาเถรวาทพบว่ามี การใช้สุกร ในรูปแบบที่หลากหลายแต่ส่วนมากนิยมนกล่าวร่วมกับสัตว์เดรัจฉานที่เป็นสัตว์เลี้ยงหรือกิน คุดูเป็นอาหารประเภทอื่นๆ เช่น ไก่ แพะ และสุนัข เป็นต้นในรูปแบบองค์รวม ส่วนการกล่าว อุปมาถึงสุกรอย่างเฉพาะเจาะจงนั้นจะปรากฏเพียงในลักษณะสุกรที่ถูกขุนเลี้ยงดังในพระ สูตรที่พระพุทเจ้าตรัสกับพระปเสนทิโกศลเท่านั้น

3) ติความสัญลักษณ์สุกรในตรีวิษของพุทธศาสนาแบบทิเบตผ่านทรรศนะของ พุทธศาสนาเถรวาท การวิจัยนี้ผู้วิจัยจะใช้กรอบการตีความตามหลักเทศนาหาระในคัมภีร์ เนตติปกรณ์ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ใช้ในการตีความคำสอนของพระพุทเจ้าโดยแบ่งเป็นสาระ 6 ประการ คือ อัสสาทะ (ความยินดีพอใจ) อาทีนวะ (โทษ) นิสสรณะ (เหตุแห่งการออกจากทุกข์) ผล (จุดมุ่งหมาย) อุปาย (อุบาย) และอาณัติ (การชักชวน) (พระคัมภีร์สาราถิวศ์, 2550: 14) จากหลักเทศนาหาระที่ใช้ในการตีความคำสอนของพระพุทเจ้าจึงเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยนำ เฉพาะพระสูตรเชิงอุปมาที่แฝงคำสอนมาใช้ในการตีความผนวกกับสัญลักษณ์สุกรมีความ พิเศษเฉพาะตัวตามที่ปรากฏในภาพภวจักรของพุทธศาสนาแบบทิเบต ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำพระสูตรที่กล่าวถึงสุกรร่วมกับสัตว์เดรัจฉานชนิดอื่นๆ ออกจากกระบวนการ ตีความ ส่งผลให้พระสูตรที่นำมาตีความเหลือเพียงพระสูตรเดียวเท่านั้นคือประโยคที่ว่า “เมื่อใดบุคคลผู้ถูกความง่วงเหงาครอบงำ บริโภคมาก ชอบแต่นอนกลิ้งเกลือกไปมา เมื่อนั้น เขาย่อมมีปัญญาเฉื่อยชา ชอบเข้าห้องเป็นอาจินเหมือนสุกรอ้วนที่เขาขุนด้วยเศษอาหาร ฉะนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 25 ข้อ 325: 134) ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกในแต่ละส่วน ของข้อความดังต่อไปนี้

(1) บุคคลผู้ถูกความง่วงเหงาครอบงำ คือ ผู้ถูกถีนมิทธะครอบงำ เป็นหนึ่งใน นิเวรณทั้งห้า คำว่า นิเวรณ พจนานุกรมพุทธศาสน์ให้ความหมายไว้ว่า ธรรมที่เป็นเครื่อง กั้นให้ไม่เจริญในปัญญาและความดี (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559: 169) ถีนมิทธะมีความ เกี่ยวจรรันและอาหารเป็นเหตุดังที่ปรากฏในพระสูตรว่า “เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่ง

ที่เป็นเหตุให้ถีนมิทระ (ความหดหู่และเซื่องซึม) ที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น . . . ความไม่ยินดี ความเกียจคร้าน ความเมื่อยขบของร่างกาย ความเมา อาหาร” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 13: 3)

(2) บริโภคมาก คือ การเป็นผู้ไม่ประมาณในการบริโภคดังที่ปรากฏในพระสูตรว่า “ไม่พิจารณาโดยแยบคาย. . . เพื่อความอ้วนพี ความเป็นผู้ไม่สันโดษ ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณ. . . นี้เรียกว่าความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 34 ข้อ 1353: 338)

(3) ปัญญาเฉื่อยชา คือ คนเฉื่อยชา เกียจคร้านทางปัญญา ตามทฤษฎีของ ผู้วิจัยเห็นว่าแฝงความหมายของผู้มีปัญญาทรมานซึ่งในพระสูตรมีการกล่าวถึงผู้มีปัญญาทรมานว่า “ภิกษุ เรากล่าวว่า ‘มีปัญญาทรมาน เป็นคนเซอะ’ ก็เพราะโพชฌงค์ 7 ประการ ที่บุคคลนั้นไม่เจริญ ไม่ทำให้มากแล้ว” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 19 ข้อ 225: 157) โพชฌงค์ พจนานุกรมพุทธศาสน์ให้ความหมายไว้ว่า เป็นธรรมอันเป็นองค์ของผู้ตรัสรู้ อันประกอบไปด้วย 1. สติ 2. ธัมมวิจยะ 3. วิริยะ 4. ปีติ 5. ปัสสัทธิ 6. สมาธิ 7. อุเบกขา (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559: 277) ซึ่งอาจกล่าวในอีกนัยได้ว่าธรรมของผู้หลุดพ้น

จากการจำแนกใจความทั้งสามของข้อความในพระสูตรพบว่า พระสูตรนี้ พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงถึงความเป็นเหตุและผลคือ การไม่รู้จักประมาณในการบริโภค เป็นเหตุให้เกิดถีนมิทระอันเป็นเครื่องขวางกั้นปัญญาส่งผลให้เป็นคนเฉื่อยชา เกียจคร้านทางปัญญา (ปัญญาทรมาน) และนำมาสู่ข้อความที่เหลือคือ ขอบแต่นอนกริ่งเกลือกไปมา ชอบเข้าห้องเป็นอาจินเหมือนสุกรอ้วนที่เขาขุนด้วยเศษอาหารฉะนั้น โดยสามารถแยกแยะตีความตามหลักเทศนาหาระได้ดังนี้

1) อัสสาทะ คือ ความยินดีพอใจในพระสูตรนี้ชี้ให้เห็นถึงความสุขในการบริโภค เป็นกามคุณประการหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ยึดติด มัวเมา ยินดีในรสของอาหารอันนำมาสู่ความสุขในการนอนซนชอบในการนอน ติดอยู่ในรสของความง่วงเหงาอยู่เสมอ

2) อาทีนวะ คือ โทษในพระสูตรชี้ให้เห็นถึงโทษในการไม่ประมาณในการบริโภค ย่อมนำมาซึ่งความเกียจคร้านอันเป็นเหตุให้เกิดถีนมิทระอันเป็นเครื่องกั้นแห่งปัญญาทำให้เจริญปัญญาได้ยากและการซนชอบการนอนย่อมไม่เอื้อเพื่อในการแสวงหาซึ่งปัญญา เมื่อปราศจากปัญญามองไม่เห็นความทุกข์ของโลกจึงเป็นเหตุให้ติดอยู่ในสังสารวัฏซึ่งเป็นทุกข์อย่างยิ่ง

3) นิสสรณะ คือ เหตุแห่งการออกจากทุกข์ในพระสูตรนี้ชี้ให้เห็นถึงการรู้จักประมาณในการบริโภคและพิจารณาให้แยบคายก่อน เมื่อบริโภคอย่างพอเหมาะแล้วถีน

มีพระยอมไม่สามารถเจริญจนเป็นปกติ ทำให้ปัญญาไม่เฉื่อยชา เป็นผู้ไม่เกียจคร้าน เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้แสวงหาปัญญาเพื่อออกจากทุกข์

4) ผล คือ จุดมุ่งหมายในพระสูตรนี้ชี้ให้เห็นโทษของการไม่ประมาณในการบริโภคที่ส่งผลกระทบต่อลักษณะนิสัยซึ่งเป็นผลเสียต่อการปฏิบัติเพื่อแสวงหาปัญญา

5) อุปาย คือ วิธีปฏิบัติเพื่อให้ออกจากทุกข์ในพระสูตรนี้ชี้ให้เห็นถึงการพิจารณาโดยแยบคายก่อนการบริโภค รู้จักประมาณในการบริโภค บริโภคอย่างชาญฉลาด

6) อาณัติ คือ การชักชวนในพระสูตรนี้พระพุทธเจ้าต้องการให้พิจารณาการบริโภคอย่างพอเหมาะไม่ให้มากจนเกินไปเพราะจะทำให้เกิดความเกียจคร้านจนเป็นนิสัย กล่าวคือชักชวนให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการบริโภค

จากการตีความตามหลักเทศนาหาระข้างต้นพบว่าพระสูตรให้ความสำคัญกับผลกระทบของการบริโภคอันเป็นเหตุแห่งลักษณะนิสัยอันนำไปสู่ผลกระทบต่อปัญญา ซึ่งในคัมภีร์เถรวาทจะให้ความสำคัญกับการบริโภคอาหาร แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าควรผสมแนวคิดของทิเบตซึ่งเป็นเจ้าของแนวคิดในการนำสุกรมมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของอวิชชาในภาพภวจักรซึ่งเป็นภาพที่แสดงถึงวัฏสงสารในพุทธศาสนา กล่าวคือ ผนวกความหมายของอวิชชาคือความไม่รู้ในการตีความ การบริโภคดังกล่าวจะไม่จำกัดอยู่เฉพาะอาหารเท่านั้น แต่เป็นการบริโภคนามทั้งหลายในโลกผ่านอายตนะอย่างไม่มีประมาณและไม่พิจารณาโดยแยบคายเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดำรงอยู่และสิ่งกระทบในวัฏสงสารจึงไม่จำกัดอยู่แค่มนุษย์เท่านั้น ดังนั้นสามารถนิยามความหมายของสุกรมในตรีวิษของพุทธศาสนาแบบทิเบตที่ผ่านตีความในทรรศนะของพุทธศาสนาเถรวาทได้ว่า การเป็นผู้ไม่พิจารณาธรรมที่ปรากฏในชีวิต การเจริญปัญญาย่อมทำได้ยาก เป็นเหตุแห่งการดำรงอยู่ในวัฏสงสาร

อภิปรายผล

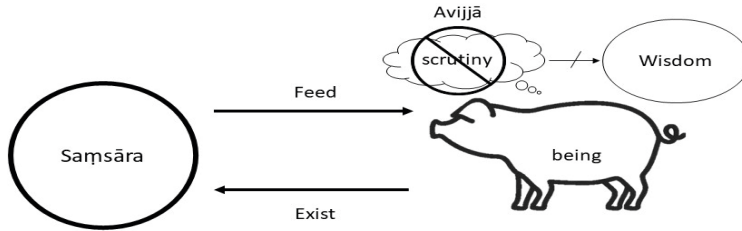
สัญลักษณ์สุกรมในตรีวิษของพุทธศาสนาแบบทิเบตเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญและตั้งอยู่บริเวณจุดศูนย์กลางของภาพภวจักรซึ่งเป็นภาพที่พัฒนามาจากพระสูตรนิกายวัชรยานของพุทธศาสนาแบบทิเบต โดยสัญลักษณ์ดังกล่าวเป็นตัวแทนของโมหะหรืออวิชชา โดยแสดงจากลักษณะนิสัยของสุกรมที่กินไม่เลือกและสีที่ใช้คือสีดำ ซึ่งผลการวิจัยในส่วนนี้ไม่สอดคล้องกับคำอธิบายของ ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล ในหนังสือ *ศิลปะทิเบต* ที่อธิบายว่าสัญลักษณ์สุกรมแทนความโลภ เพราะเป็นสัตว์ที่ตะกละ มีปัญญาเขลา อาศัยอยู่ในที่สกปรกและกินทุกอย่างโดยไม่เลือก (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2559: 419)

สัญลักษณ์สุกรที่ปรากฏในพระไตรปิฎกของพุทธศาสนาเถรวาทถูกใช้ในสองความหมายคือ ความหมายตามตัวอักษรและความหมายเชิงอุปมา โดยความหมายตามตัวอักษรคือสุกรที่เป็นวัตถุภุมที่ บริโภคสิ่งที่ไม่สะอาด มีประโยชน์คือ ถูกใช้ในยัญพิธีพราหมณ์และถูกใช้เป็นอาหาร ในส่วนความหมายเชิงอุปมา สุกรเปรียบกับผู้ถูกถีนมิทธะครอบงำและผู้ที่ไม่คำนึงถึงสุกธรรม แต่มีเพียงการเปรียบเทียบกับผู้ถูกถีนมิทธะครอบงำเท่านั้นที่เจาะจงความเป็นสุกร ในส่วนผู้ที่ไม่คำนึงถึงสุกธรรมจะเป็นการอุปมาพร้อมกับสัตว์เดรัจฉานชนิดอื่นๆ ซึ่งจากการทบทวนเอกสารผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสัญลักษณ์สุกรในพระไตรปิฎกพุทธศาสนาเถรวาท

จากสมมติฐานที่ว่าหากนำสัญลักษณ์ดังกล่าวมาสืบค้นในพระไตรปิฎกของพุทธศาสนาเถรวาทและวิเคราะห์ผ่านกระบวนการตีความจะสามารถอธิบายความหมายของสัญลักษณ์ที่มีความสำคัญนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้ตีความพระสูตรที่สุกรเปรียบกับผู้ถูกถีนมิทธะครอบงำโดยจำแนกข้อความในพระสูตรและใช้กรอบการตีความตามหลักเทศนาหาระในคัมภีร์เนตติปกรณ์พบว่าพระสูตรให้ความสำคัญกับผลกระทบของการบริโภคอันเป็นเหตุแห่งลักษณะนิสัยอันนำไปสู่ผลกระทบต่อปัญญา เมื่อนำความหมายดังกล่าวมาตีความร่วมกับทฤษฎีของพุทธศาสนาแบบทิเบตที่สัญลักษณ์สุกรเป็นตัวแทนโมหะหรืออวิชชาจึงสามารถให้ความหมายใหม่กับสัญลักษณ์สุกรได้ว่า การเป็นผู้ไม่พิจารณาธรรมที่ปรากฏในชีวิต การเจริญปัญญาอย่างทำได้ยาก เป็นเหตุแห่งการดำรงอยู่ในวิภังขารซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้เนื่องจากสามารถอธิบายความหมายจากความหมายแบบพุทธศาสนาแบบทิเบตได้ดียิ่งขึ้นและจากการทบทวนเอกสารผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลการวิจัยที่ให้ความหมายตามทฤษฎีแบบเถรวาท จะมีเพียงการนำเสนอความหมายในทฤษฎีแบบทิเบตเท่านั้นตามที่ผู้วิจัยได้อ้างอิงในบทความ

องค์ความรู้จากงานวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ว่า ความหมายของสัญลักษณ์สุกรในตรีวิษของพุทธศาสนาแบบทิเบตผ่านทฤษฎีของพุทธศาสนาเถรวาทหมายถึง การเป็นผู้ไม่พิจารณาธรรมที่ปรากฏในชีวิต การเจริญปัญญาอย่างทำได้ยาก เป็นเหตุแห่งการดำรงอยู่ในวิภังขาร ขยายความเพิ่มเติมได้ว่า วิภังขารเป็นผู้ป้อนธรรมทั้งหลายให้สัตว์ แต่สัตว์นั้นไม่มีการพิจารณาธรรมกล่าวคือถูกครอบงำโดยอวิชชา ทำให้ปัญญาเกิดได้ยากเป็นเหตุแห่งการดำรงอยู่ในวิภังขาร ซึ่งสามารถอธิบายเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพความหมายของสัญลักษณ์สุกรในตรีวิษของพุทธศาสนาแบบ
ทิเบตผ่านทรรศนะของพุทธศาสนาเถรวาท

สรุป

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสัญลักษณ์สุกรในตรีวิษของพุทธศาสนาแบบทิเบตที่ปรากฏในภาพภวจักร พบว่าในทรรศนะของทิเบตสัญลักษณ์สุกรเป็นตัวแทนของอวิชชาแต่ในด้านการตีความทางฝั่งทิเบตจะนำความหมายของอวิชชามาเป็นแกนหลักในการอธิบายโดยไม่ได้ให้รายละเอียดในส่วนความเป็นสัญลักษณ์สุกรนัก เมื่อสืบค้นสุกรในคัมภีร์พระไตรปิฎกของพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า สุกรถูกใช้อย่างแพร่หลายในคัมภีร์แต่ส่วนมากมักกล่าวร่วมกับสัตว์ชนิดอื่นๆ ในภาพรวมของสัตว์เดรัจฉานจะมีการกล่าวเจาะจงสุกรในเชิงอุปมาในลักษณะพระสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสกับพระเจ้าปติเสนทิโกศล เมื่อตีความผ่านหลักเทศนาหาระในคัมภีร์คัมภีร์เนตติปกรณ์พบว่า พระสูตรให้ความสำคัญกับผลกระทบของการบริโภคอันเป็นเหตุแห่งลักษณะนิสัยอันนำไปสู่ผลกระทบต่อปัญญาเมื่อผนวกเข้ากับความหมายของทิเบตคืออวิชชาจึงสามารถให้ความหมายสัญลักษณ์สุกรอันเป็นผลการวิจัยคือ การเป็นผู้ไม่พิจารณาธรรมที่ปรากฏในชีวิต การเจริญปัญญาอย่ามทำได้ยาก เป็นเหตุแห่งการดำรงอยู่ในวัฏสงสาร

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าพุทธศิลป์ของพุทธศาสนาแบบทิเบตยังมีการใช้สัญลักษณ์ที่ต้องอาศัยการตีความอีกเป็นจำนวนมาก เช่นสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับบทความวิจัยฉบับนี้คือ สัตว์ในสัญลักษณ์ตรี-วิษที่เหลื่อได้แก่ งู และ นกพิราบ รวมไปถึงสัญลักษณ์อื่นๆ ในภาพวาดจักรที่เมื่อใช้กรอบการตีความที่หลากหลายเพราะในบทความฉบับนี้ใช้เพียงกรอบเทศนาหาระในคัมภีร์เนตติปกรณ์เท่านั้น ซึ่งสามารถเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาพุทธศาสนาโดยไม่จำกัดเพียงนิยายไดนิกายหนึ่งเท่านั้นและเป็นรากฐานให้วงการวิชาการด้านพุทธศาสนาสืบต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

- ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล. (2558). ประวัติศาสตร์ทั้งกา. **วารสารวิจัยศิลป**. 6 (2), 70-105.
- _____. (2559). **ศิลปะทิเบต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระคันธสาราภิวังศ์. (2550). **คัมภีร์ เนตติปกรณ์ ฉบับแปลและอธิบาย**. ม.ป.ท.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2559). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2562). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Chevalier, J. and Gheerbrant, A. (1996). **Dictionary of Symbols**. Tr. by J. Buchanan-Brown. England: Penguin.
- Dalai Lama. (2015). **The Wheel of Life: Buddhist Perspectives on Cause and Effect**. Tr. by J. Hopkins. USA: Wisdom.
- Geshe Sopa. (1987). The Tibetan “Wheel of Life”: Iconography and Doxography”. **The Journal of The International Association of Buddhist Studies**. 7 (1), 125-145.
- Geshe Yeshe Thabkhe. (2020). **The Rice Seedling Sutra: Buddha’s Teachings on Dependent Arising**. Tr. by J. and D. Cutler. USA: Wisdom.
- Beer, R. (2013). **The Encyclopedia of Tibetan Symbols and Motifs**. China: Shambhala.
- Buswell Jr., R. E. and Lopez Jr., D. S. (2014). **The Princeton Dictionary of Buddhism**. USA: Princeton.